

Overtourism na obszarach chronionych na przykładzie Karkonoskiego Parku Narodowego oraz Szklarskiej Poręby¹

Beata Raszka

beata.raszka@upwr.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Wydział Gospodarki Przestrzennej i Architektury Krajobrazu

Instytut Gospodarki Przestrzennej

ORCID: 0000-0002-1757-2625

Maria Heldak

maria.heldak@upwr.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Wydział Gospodarki Przestrzennej i Architektury Krajobrazu

Instytut Gospodarki Przestrzennej

ORCID: 0000-0002-6171-8548

Klaudia Ogórka

klaudia.ogorka@upwr.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Wydział Gospodarki Przestrzennej i Architektury Krajobrazu

Instytut Gospodarki Przestrzennej

Weronika Janik

117342@student.upwr.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Wydział Gospodarki Przestrzennej i Architektury Krajobrazu

Instytut Gospodarki Przestrzennej

Abstrakt: W pracy poddano analizie problem zjawiska overtourismu w Szklarskiej Porębie oraz w Karkonoskim Parku Narodowym (KPN), bezpośrednio powiązanym z miastem i gminą Szklarska Poręba. Cel opracowania to: określenie czy zjawisko overtourismu występuje na badanym obszarze, czy i w jakim stopniu liczba turystów przewyższa liczbę stałych mieszkańców oraz czy liczba turystów i sprzedanych biletów wstępu do atrakcji turystycznych KPN są z sobą powiązane. Przeanalizowano dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego, dane statystyczne zbierane przez KPN oraz Urząd Miasta w Szklarskiej Porębie dotyczące liczby mieszkańców, liczby turystów, liczby miejsc noclegowych oraz liczby sprzedanych biletów do obiektów KPN w latach 2010-2022. Wykorzystano metody kameralne (analizy literatury i pozyskanych danych statystycznych) oraz metody terenowe (wizja terenowa, terenowa weryfikacja danych źródłowych). Zaproponowano rozwiązania w dwóch kategoriach: do wprowadzenia przez dyrekcję KPN oraz do wprowadzenia przez władze lokalne. Rozwiązania te zbliżą, zwłaszcza tereny gminy, do akceptowalnych warunków usług ekosystemów oraz rozwoju zrównoważonego.

Słowa kluczowe: overtourism, Szklarska Poręba, Karkonoski Park Narodowy

¹ Badania zostały wykonane w ramach projektu badawczego NCN 2024/53/B/HS6/01241, „Challenges of Spatial Policy under the cOnditions of urban Tourism gentrification (SPOT)”.

Wprowadzenie – stan badań nad overtourismem

Cechą charakterystyczną współczesnej turystyki jest jej masowość oraz ekspansja przestrzenna. Swoim zasięgiem obejmuje coraz więcej regionów, także peryferyjnych [Durydiwka 2009]. Od lat wiąże się także z obszarami o odmienniej kulturze i uwarunkowaniach społeczno-politycznych, także z obszarami, gdzie występują różnego rodzaju konflikty [Weaver 2001]. W ciągu ostatnich sześćdziesięciu lat turystyka jest jednym z najszybciej rozwijających się sektorów gospodarki na świecie [Peeters et al. 2018]. Do czasów pandemii COVID-19 w wielu krajach, szczególnie w miastach, była ona ważną dziedziną gospodarki, tworzącą zarówno znaczny dochód, jak i wiele miejsc pracy. Nie wszystkie jednak miasta radziły sobie ze zwiększającą się szybko liczbą turystów. Rosnąca, wręcz niekontrolowana liczba przyjeżdżających turystów spowodowała w miastach przeciążenie infrastruktury komunalnej, wzrost cen i kosztów życia przy jednoczesnym spadku jego jakości [Peeters et al. 2018; Koens et al. 2018]. Nastąpiło także większe wykorzystanie zasobów naturalnych oraz wzrosły konflikty z mieszkańcami [Kowalczyk-Anioł, Zmyślony 2017; UNWTO 2018]. Na początku XXI wieku w mediach społecznościowych oraz na łamach prasy pojawił się termin *overtourism* [Koens et al. 2018; Goodwin 2017]. Chociaż był on stosunkowo nowy, to jednak samo zjawisko przeciążenia terenów eksploatowanych turystycznie nie było nowe. Już w latach 70. XX wieku prowadzono badania wskazujące na presję turystyki na lokalne społeczności i środowisko przyrodnicze. Przywołać można model zmian postaw mieszkańców wobec turystów przedstawiony przez Doxey'a [1975], czy cykl życia obszaru turystycznego Butlera [1980]. W pracach tych wyraźnie zwrócono uwagę na potencjalne negatywne skutki szybko rozwijającej się turystyki [Peeters et al. 2018]. Obecnie problem wyludniania historycznych dzielnic w miastach turystycznych i zmiany ich funkcji oraz powstawanie sztucznych enklaw nasyconych usługami turystycznymi, ale ztracającymi jednocześnie historyczny charakter miejsca widoczny jest nie tylko w miastach zachodnioeuropejskich, ale dotyczy także różnych miejsc w Polsce, zarówno miast (np. Kraków, Zakopane, Kazimierz Dolny nad Wisłą), jak i terenów chronionych (np. wiele górskich szlaków turystycznych w Karpatach i Sudetach, a w szczególności okolice Morskiego Oka i Giewont w Tatrzańskim Parku Narodowym, Śnieżka w Karkonoskim Parku Narodowym). Specjalnym i dosyć kontrowersyjnym elementem zagospodarowania ułatwiającym dostęp na obszary chronione i przyczyniającym, się do wzrostu zatłoczenia są kolejki linowe i wyciągi. Wśród polskich parków narodowych infrastruktura tego rodzaju szczególnie

rozwinęta jest w Karkonoskim Parku Narodowym i Tatrzańskim Parku Narodowym [Miazek 2020]. Dlatego postanowiliśmy zająć się problemem nadmiernej liczby turystów w Karkonoskim Parku Narodowym oraz ocenić zjawisko overtourism w jednym z najbardziej popularnych ośrodków turystycznych położonych w Karkonoszach, którym jest Szklarska Poręba.

Problematyka związana ze zjawiskiem overtourismu poruszana jest w różnych publikacjach naukowych już od kilku dekad [Milano, Cheer, Novelli 2017]. Definicję overtourismu po raz pierwszy przedstawił Goodwin [2017]. Definicja tego pojęcia podana przez United Nations World Tourism Organization (UNWTO) określała, że overtourism to wpływ turystyki na miejsce docelowe lub jego części nadmiernie, wręcz negatywnie, oddziałujący na postrzeganą jakość życia mieszkańców i/lub jakość doświadczeń osób odwiedzających [UNWTO 2018, Koens et al. 2018]. Natomiast opracowana przez Responsible Tourism Partnership definicja określa zjawisko overtourismu jako „destynacje, w których gospodarze lub goście, miejscowi lub turyści uważają, że jest zbyt wielu odwiedzających i że jakość życia w okolicy lub jakość doświadczenia w niedopuszczalny sposób pogorszyła się”. Często zarówno odwiedzający, jak i goście doświadczają pogorszenia jednocześnie i buntują się przeciwko niemu. Overtourism wyraża bowiem poczucie, że jakość życia mieszkańców lub doświadczenia odwiedzających spadły, a często oba te wrażenia występują jednocześnie [Goodwin 2017]. Już w latach 70. XX wieku Doxley [1975] opracował „indeks irytacji”, pozwalający ocenić poziom zadowolenia lub stresu wywołanego obecnością turystów. Obecnie wskaźnik ten jest szeroko stosowany w społecznych badaniach akceptacji turystów przez mieszkańców [Schönherr, Bichler, Pikkemaat 2023; Shobha 2019; Zhang, Wong, Lai 2018].

Wśród negatywnych wpływów turystyki na jakość życia mieszkańców wymienić można zatłoczenie, wzrost kosztów, wyższy wskaźnik przestępczości oraz konflikty między turystami a mieszkańcami, znane również jako niekorzystne relacje „gospodarz-gość” [Gursoy, Rutherford 2004; Sharpley 2014]. Rozwijające się konflikty między ludnością lokalną a przyjeżdżającymi turystami na przykładzie rozwoju turystyki masowej na Malcie przedstawia opracowanie pod redakcją Boissevain [1996]. Problemy zarządzania turystyką i zasobami w miastach, w tym wpływ przemysłu turystycznego i zwiększającej się liczby turystów na przemiany tożsamości mieszkańców omawia m.in. książka Tylera, Guerrier i Robertsona [1998]. Na konieczność stworzenia nowej formy turystyki, która mogłaby przynieść największe

możliwe korzyści zarówno osobom podróżującym, ludności lokalnej, jak i całej branży turystycznej bez wywoływania szkód w środowisku przyrodniczym i społecznym wskazywał Krippendorf [1987]. O potrzebie symbiotycznej relacji gości i gospodarzy, płynących z turystyki korzyściach i zagrożeniach oraz możliwościach regulowania jej rozwoju pisali Bosselman, Peterson i McCarthy [1999]. Stumpf et al. [2022] wykazali, na przykładzie miasta Český Krumlov (Czechy, Kraj Południowoczeski na Wyżynie Szumawskiej), że irytację mieszkańców z nadmiernej liczby turystów pozwala zmniejszyć regulowanie liczby odwiedzających, zwłaszcza w godzinach szczytu. Jednak jest to rozwiązanie doraźne, a nie długoterminowe. Z tego względu konieczne jest zastosowanie podejścia łączącego zarządzanie gośćmi z korzyści dla mieszkańców. W wyniku globalizacji, zmian kulturowych i modernizacji społeczno-gospodarczej turystyka, szeroko zróżnicowana pod względem formy i skali, stała się znaczącym zjawiskiem społecznym prowadzącym do transformacji miast [Kowalczyk-Anioł 2019]. Miasta często przyjmują rozwój turystyki i wzrost napływu turystów jako strategię wzrostu gospodarczego [Clark et al. 2001; Hoffman, Fainstein, Judd 2003]. Takie podejście, w kontekście zarządzania przestrzenią miejską, w różnym stopniu sprzyjało i nadal sprzyja rosnącej roli turystyki w miastach [Kowalczyk-Anioł 2019]. Transformacji sprzyja rozwój przedsiębiorczości jako modelu zarządzania miastem oraz działania rewitalizacyjne, szczególnie w obszarach centralnych, które z kolei prowadzą do zjawiska gentryfikacji turystyki miejskiej. Liczne przykłady miast europejskich wskazują, że gentryfikacja jest procesem wielowymiarowym, niosącym zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje [Pięta-Kanurska 2008]. Stanowi to znaczącą siłę transformującą współczesne obszary miejskie [Gravari-Barbas, Guinand 2017]. Pomimo swoich pozytywnych skutków, takich jak przyczynianie się do generowania dochodów i tworzenia miejsc pracy [Fang, Ye, Law 2016; Benitez-Aurioles 2020, 2021a, 2021b], proces gentryfikacji w turystyce często wymaga interwencji publicznej. Jednym z jej skutków jest brak długoterminowej podaży mieszkań. Nawet w miastach byłego bloku wschodniego, takich jak Praga i Budapeszt, dochodzi do gentryfikacji, napędzanej wysoką atrakcyjnością gospodarczą [Dumbrovská, Fialová 2014]. To z kolei skutkuje zarówno bezpośrednim, jak i pośrednim wysiedlaniem mieszkańców [Dumbrovská 2017; Kowalczyk-Anioł 2018].

Występowanie zjawiska *overtourismu* związane jest z postępującym rozwojem turystyki masowej i rosnącą liczbą wyzwań wynikających z intensywności ruchu turystycznego [Weber et al. 2017]. Powoduje koncentrację ruchu turystycznego

i nadmierny wzrost liczby odwiedzających, prowadzący do przeludnienia w obszarach recepcji turystycznej [Milano, Cheer, Novelli 2018; Milano, Novelli, Cheer 2019]. Negatywne konsekwencje odczuwają zarówno lokalne społeczności, jak i sami turyści [Goodwin 2017]. W przeciwieństwie do turystyki o charakterze zrównoważonym [Goodwin 2017] overtourism może prowadzić do społecznych napięć na linii goście-gospodarze, ze względu na obniżenie jakości życia stałych mieszkańców [Koens, Postma, Papp 2018; Zhang, Wong, Lai 2018; Shobha 2019]. W każdej ze społeczności wszystkie te postawy pojawiają się zazwyczaj jednocześnie, różne są jednak proporcje, w których występują [Mika 2008]. Powstają sytuacje kryzysowe związane z nadmierną ekspansją turystów, np. w Wenecji, Barcelonie [Trancoso González 2018; Bertocchi et al. 2020; Tesfahuney 2024; Kowalczyk-Anioł, Zmyślony 2017], na wyspie Zakynthos [Lidzbarski 2020], czy na Islandii [Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020a, 2020b]. W literaturze syndrom wenecki znany jest jako *błędne koło rozwoju turystyki* [Russo 2002]. Rozprzestrzenianie się zjawiska overtourismu może spowodować utratę autentyczności miejsc uważanych za atrakcyjnie turystycznie (zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego) i stwarzać duże ryzyko dla przyszłej atrakcyjności miejsc docelowych [Goodwin 2017; Peeters et al. 2018; Adie, Falk, Savioli 2020]. Problemem społecznym jest również opuszczanie centrów miast przez mieszkańców oraz zmiana ich miejsca zamieszkania i przebywania, co prowadzi do gentryfikacji historycznego centrum (np. Kraków, Berlin, Barcelona) [Freytag, Bauder 2018; Kowalczyk-Anioł 2018; Wachsmuth, Weisler 2018; Kruczek 2018].

Właściwe wytyczenie granic wzrostu oraz wystarczająco wczesne zarządzanie sukcesem definiowanym skalą popularności danego obszaru jest też szczególnie istotne z tego względu, że skutkom nadmiernej koncentracji ruchu turystycznego łatwiej zapobiegać niż przeciwdziałać, gdy już wystąpią. Obszary, gdzie zjawisko overtourismu jest najbardziej zauważalne, można uznać za poszkodowane przez odnoszenie własnego sukcesu. Znaczna popularność, która może być z pewnych punktów widzenia powodem do dumy, zamienia się w ogromne źródło konfliktów społecznych, w tym pomiędzy osobami odpowiedzialnymi za organizację turystyki, a społecznością lokalną [Weber et al. 2017; Lidzbarski 2020; Kurek, Mika 2008]. Konflikt przybiera postawy wyraźnie antagonistyczne i sprzeciwia się przybywaniu kolejnych turystów w dane miejsce, ponieważ ich napływ utrudnia życie codzienne mieszkańców [Niezgoda 2006; Kowalczyk-Anioł, Zmyślony 2017]. W wyniku stłoczenia mieszkańcy ośrodków turystycznych mogą tracić poczucie przynależności, czuć się wyobcowane lub

sfrustrowane wobec gości z zewnątrz [Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020a]. Jednocześnie turystyka może mieć również pozytywny wpływ na jakość życia mieszkańców, na przykład w postaci tworzenia miejsc pracy, zwiększania dochodu i zwiększania usług, z których korzystają zarówno turyści, jak i mieszkańcy [Andereck, Nyaupane 2011; Andereck et al. 2007]. Koncepcja overtourismu opiera się więc na założeniu, że istnieje granica rozwoju turystyki, przy której negatywne skutki turystyki zaczynają przeważać nad pozytywnymi [Higgins-Desbiolles et al. 2019; Oklevik et al. 2019].

Overtourism to również przyspieszenie i wzrost podaży oraz popytu na turystykę, wykorzystanie naturalnych zasobów przyrodniczych, niszczenie atrakcji kulturowych miejsc turystycznych i negatywny wpływ na ich otoczenie społeczne i gospodarcze [Mihalic 2020]. Turyści zużywają zasoby istniejące na danym obszarze, organizatorzy powiększają dochody, ale naprawą szkód, renowacją i stałym utrzymaniem miejsc recepcyjnych zajmują się mieszkańcy i lokalne służby, ponosząc znaczne straty finansowe [Goodwin 2017]. Z drugiej strony, ograniczona dostępność miejsc, tj. percepcja „ograniczonych aspektów ograniczonej przestrzeni”, może być opisana jako emocjonalna reakcja na gęstość [Pecot, Ricaurte-Quijano 2019], wynikająca z nadmiernej liczby odwiedzających w tym samym czasie, powoduje wśród turystów niezadowolenie i frustrację. Zatłoczenie może wystąpić na obszarach miejskich i mieszkalnych, np. w postaci zatłoczonej infrastruktury komunikacyjnej i konkurencji o dostęp do usług i udogodnień, obniżając jakość życia mieszkańców [Koens, Postma, Papp 2018; Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020a], jednak wrażenie zatłoczenia może pojawić się również na obszarach naturalnych, które często są ważnymi miejscami dla turystyki krajowej. W tym przypadku zatłoczenie może ograniczać możliwości mieszkańców do uprawiania turystyki krajowej, np. poprzez wyrzucanie ich z obiektów turystycznych [Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020b]. Duża liczba turystów z zagranicy może spowodować konieczność wprowadzenia ograniczeń dostępu również dla mieszkańców [Lankford et al. 2003; Frick, Degenhardt, Buchecker 2007] i sprawić, że miejscowi poczują się, jakby konkurowali z turystami o dostęp do obiektów turystycznych i rekreacyjnych [Luck, Seeler 2021]. Wykazano, że takie ograniczenia możliwości mieszkańców w zakresie uprawiania turystyki krajowej obniżają ich poparcie dla turystyki [Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020b; Luck, Seeler 2021; Wendt, Saepórsdóttir, Waage 2022].

W wyniku globalizacji, zmian kulturowych i modernizacji społeczno-gospodarczej turystyka, szeroko zróżnicowana pod względem formy i skali, stała się znaczącym zjawiskiem społecznym prowadzącym do transformacji miast [Kowalczyk-Anioł 2019]. Miasta często przyjmują rozwój turystyki i wzrost napływu turystów jako strategię wzrostu gospodarczego [Clark et al. 2002; Hoffman, Fainstein, Judd 2003]. Takie podejście, w kontekście zarządzania przestrzenią miejską, w różnym stopniu sprzyjało i nadal sprzyja rosnącej roli turystyki w miastach [Kowalczyk-Anioł 2019]. Transformacji sprzyja rozwój przedsiębiorczości jako modelu zarządzania miastem oraz działania rewitalizacyjne, szczególnie w obszarach centralnych, które z kolei prowadzą do zjawiska gentryfikacji turystyki miejskiej. Liczne przykłady miast europejskich wskazują, że gentryfikacja jest procesem wielowymiarowym, niosącym zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje [Pięta-Kanurska 2008]. Jest to znacząca siła transformująca współczesne obszary miejskie [Gravari-Barbas, Guinand 2017]. Pomimo swoich pozytywnych skutków, takich jak przyczynianie się do generowania dochodów i tworzenia miejsc pracy [Fang, Ye, Law 2016; Benitez-Aurioles 2020, 2023^{1a}, 2021^b] proces gentryfikacji w turystyce często wymaga interwencji publicznej. Jednym z jej skutków jest brak długoterminowej podaży mieszkań. Nawet w miastach byłego bloku wschodniego, takich jak Praga i Budapeszt, dochodzi do gentryfikacji, napędzanej wysoką atrakcyjnością gospodarczą [Dumbrovská, Fialová 2014]. To z kolei skutkuje zarówno bezpośrednim, jak i pośrednim wysiedlaniem mieszkańców [Dumbrovská, 2017; Kowalczyk-Anioł 2018].

Chociaż zjawisko overtourismu zajmuje ważne miejsce w literaturze, to jednak badania prowadzone nad tym zagadnieniem dotyczyły głównie miast zachodnioeuropejskich i amerykańskich, np. Wenecja, Barcelona, Nowy Jork [Goodwin 2017; Koens, Postma, Papp 2018; Capocchi et al. 2019; Milano, Novelli, Cheer 2019; da Conceição Gonçalves, Águas 1997; Moreno-Gil, Coca-Stefaniak 2020] natomiast publikacje dotyczą miast turystycznych Europy Środkowo-Wschodniej [Kruczek 2019; Pinke-Sziva et al. 2019; Szromek, Kruczek, Walas 2020; Zmyślony, Kowalczyk-Anioł, Dembińska 2020]. Najczęściej w badaniach tam prowadzonych pokazywano wpływ intensywnego ruchu turystycznego na lokalne społeczności. Natomiast rzadko przedstawiane były lub wręcz pomijane postawy i opinie obcokrajowców zamieszkujących miasta turystyczne są [Jover, Diaz-Parra 2020; Kacprzak 2021]. Na przykładzie Pragi (Czechy) wykazano, że zdaniem zagranicznych rezydentów miasta turystycznego intensywny ruch turystyczny jest problemem, który

znacząco obniża ich jakość życia w mieście. Wśród najczęściej wskazywanych utrudnień znajdują się zawyżone ceny mieszkań, tłok oraz stale rosnące koszty życia w Pradze. Jako oczekiwane rozwiązania najczęściej sugerowane są regulacje cen i zasad wynajmu krótkoterminowego, rozproszenie ruchu turystycznego, promocja innych miejsc oraz stosowanie kar i mandatów [Kacprzak 2021]. Zaleca się obecnie, aby w miastach, gdzie turystyka jest ważnym sektorem gospodarki, nastąpiła jej reorganizacja i zmiana zarządzania w stronę zarządzania bardziej zrównoważonego [Ateljevic 2020].

Jedną z pierwszych krytycznych prac na temat rozwoju turystyki masowej było opracowanie Turnera i Asha [1975]. Autorzy wskazali w nim na imperialny charakter turystyki, na co kilka lat później wskazywał także [Nash 1978], określając ją jako nową formę migracji ludności z rozwiniętych przemysłowo i zanieczyszczonych centrów do ciepłych, mniej dynamicznych i czystych obszarów peryferyjnych. Ulegające komercjalizacji interakcje turystów z lokalną ludnością są powierzchowne i naznaczone wzajemnymi uprzedzeniami [Turner, Ash 1975]. Przypuszcza się, że overtourism może skłonić samorządy lub zarządców atrakcjami turystycznymi i przedsiębiorców do podejmowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. W celu przeciwdziałania negatywnym oddziaływaniom nadmiernego ruchu turystycznego na atrakcje turystyczne stosowane mogą być różne techniki zarządzania ruchem turystycznym [Garrod 2003]. Istotą jest długotrwałe zapobieganie i minimalizowanie konfliktów, które mogą wpływać na rozwój turystyki. Zgodnie z definicją przyjętą przez World Conference on Sustainable Tourism, odbywającej się w Lanzarote (Canary Islands, 27-28 April 1995), w Karcie Turystyki Zrównoważonej (*Charter for Sustainable Tourism*) „rozwój pod wpływem turystyki powinien nawiązywać do zasady rozwoju zrównoważonego, co oznacza, że musi uwzględniać trwałość funkcjonowania przyrody, musi nawiązywać do danej gospodarki oraz musi pod względem etycznym i społecznym być dostosowanym do norm obowiązujących w danej społeczności”.

Większość badań dotyczących nadmiernej turystyki i jej wpływu na mieszkańców koncentrowała się na obszarach miejskich i zaludnionych [Koens, Postma, Papp 2018; Smith, Sziva, Olt 2019; Visentin, Bertocchi 2019] i prowadzić do wypędzenia i wysiedlenia turystów krajowych z zatłoczonych miejsc turystycznych [Lankford et al. 2003; Luck, Seeler 2021]. Na mieszkańców może mieć również wpływ nadmierna turystyka występująca na obszarach cennych pod względem przyrodniczym [Pecot, Ricaurte-Quijano 2019; Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020a, 2020b]. Obszary

przyrodnicze mają często szczególne znaczenie jako miejsca rekreacji i turystyki krajowej przyczyniając się tym samym do podniesienia lokalnie jakości życia [Frick, Degenhardt, Buchecker 2007]. Relatywnie nowym trendem w badaniach poświęconych regionalnym aspektom rozwoju turystyki są badania wykorzystujące koncepcję zarządzania konfliktem [Almeidaa, Costa, Nunes da Silva 2017; Dredge 2010]. Zwłaszcza na terenach chronionych, jednocześnie będących ważnymi destynacjami turystycznymi ten aspekt jest istotny. Tutaj interesariuszami są władze lokalne, zarządcy terenów chronionych, turyści oraz społeczność lokalna. Tym samym zarządzanie konfliktem wywołanym przez zjawisko overtourismu jest ogromnym wyzwaniem nie tylko dla miast turystycznych [Macias Rodriguez, Del Espino Hidalgo, Perez Cano 2020; Zmyślony, Kowalczyk-Anioł, Dembińska 2020], ale także dla parków narodowych, parków krajobrazowych oraz innych obiektów przyrodniczych, podejmujących próby realizacji strategii zrównoważonego rozwoju turystyki [Mihalic 2020].

Problem badawczy

W pracy poddano analizie problem zjawiska overtourismu w Szklarskiej Porębie oraz w Karkonoskim Parku Narodowym (KPN) (woj. dolnośląskie), tj. na obszarze chronionym, bezpośrednio powiązanym z miastem i gminą Szklarska Poręba. Cel opracowania to określenie:

- czy występuje na tym obszarze zjawisko overtourismu,
- czy i w jakim stopniu liczba turystów przewyższa liczbę stałych mieszkańców,
- czy liczba turystów i sprzedanych biletów wstępu do atrakcji turystycznych KPN są z sobą powiązane.

KPN jest jednym z dwóch parków narodowych województwa dolnośląskiego oraz jednym z 23 parków narodowych w Polsce. To park transgraniczny [Polska i Krkonšský národní park (KRNAP) w Czechach], międzynarodowy Rezerwat Biosfery UNESCO Karkonosze/Krkonoše (Man and Biosphera), wchodzący w skład sieci obszarów NATURA 2000: Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Karkonosze” PLBo20007 i Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk „Karkonosze” PLHo20006. KPN ma status Geoparku Krajowego.

Ze względu na walory przyrodnicze turystyka masowa na tym obszarze powinna być wykluczona. Jednocześnie łatwy dostęp transportem publicznym (kolej) oraz prywatnym (drogi krajowe i międzynarodowe) mogą stymulować pobyt turystów oraz

rozwój infrastruktury hotelarskiej w sąsiednich miejscowościach; stąd próba oceny zjawiska overtourismu w KPN na przykładzie miejscowości turystycznej Szklarska Poręba.

Metody i źródła danych

W pracy wykorzystano metody kameralne (analizy literatury oraz pozyskanych danych statystycznych) oraz metody terenowe (wizja terenowa, terenowa weryfikacja danych źródłowych, wykonanie i analizy dokumentacji terenowej). Wykorzystano także dane przygotowane przez Dział Udostępniania KPN, Dział Marketingu Urzędu Miejskiego w Szklarskiej Porębie oraz dyrekcję kolei liniowych Sudety Lift sp. z o.o. w Szklarskiej Porębie. Pozyskane dane z wymienionych powyżej instytucji stanowiły następujące zestawienia:

- roczne liczby sprzedanych biletów wstępu do KPN przy punktach poboru opłat,
- liczba udzielonych noclegów na podstawie wysokości opłaty miejscowej wniesionej do Urzędu Miasta Szklarska Poręba,
- liczba turystów odwiedzających Informację Turystyczną,
- liczba pasażerów wjeżdżających koleją linową na Szrenicę w sezonach letnim i zimowym.

W oparciu o uzyskane dane wyliczono współczynnik korelacji r pomiędzy liczbą miejsc noclegowych a całkowitą liczbą turystów, według wzoru:

$$r_{A,B} = \frac{\sum[(x-x') \cdot (y-y')]}{\sqrt{(\sum(x-x')^2) \cdot (\sum(y-y')^2)}}$$

gdzie:

$(x-x')$, $(y-y')$ – odchylenie od średnich

Przyjęto, że: $r < 0,3$ korelacja słaba, $r = 0,4-0,6$ korelacja umiarkowana, $r = 0,7-0,9$ korelacja silna, $r = 1$ korelacja idealna.

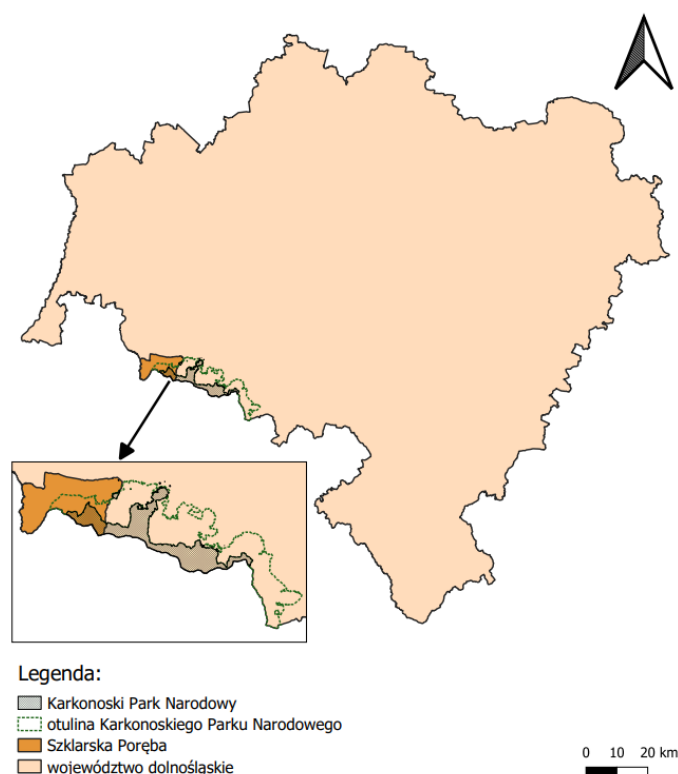
Obszar badań

Karkonoski Park Narodowy (KPN) utworzony został w 1959 roku [Rozporządzenie ... 2015] w województwie dolnośląskim. Park (pow. 5951,42 ha, pow. otuliny 13 093 ha) zapewnia ochronę najpiękniejszym i najcenniejszym krajobrazowo terenom takim jak gołoborza, kotły polodowcowe, zbiorowiska traworośli i ziółorośli, torfowiska wysokie, zarośla kosodrzewiny, a także bogatego dziedzictwa kulturowego.

W Parku, do którego wstęp jest płatny, znajduje się bardzo różnorodna i rozbudowana infrastruktura turystyczna dla turystów pieszych, narciarzy i rowerzystów. Park obejmuje gminy: Karpacz (34%), Jelenia Góra (29%), Szklarska Poręba (17%), Podgórzyn (9%), Piechowice (95) i Kowary (2%). W KPN największą powierzchnię zajmują tereny ochrony czynnej (3773,74 ha) oraz ochrony ścisłej (2158,09 ha), najmniej ochrony krajobrazowej (19,59 ha) [<https://kpnmab.pl/kpn-w-liczbach>].

Park jest łatwo dostępny dla turystów. Wyznaczono w nim około 120 km szlaków pieszych i ścieżek edukacyjnych. Większość z nich, poza sezonowo zamkniętymi ze względu na zagrożenie, jest zimą dostępna dla narciarzy śladowych i ski-tourowych. W okolicach największych miejscowości wypoczynkowych wytyczono trasy narciarskie: w Karpaczu (rejon Kopy i Hali Złotówka – około 6 km tras narciarskich, 8 kolei linowych i wyciągów orczykowych) oraz Szklarskiej Poręby (rejon Szrenicy i Hali Szrenickiej – około 12 km nartostrad, 8 kolei linowych i wyciągów orczykowych). Ponadto, na wyznaczonych szlakach i miejscach można poruszać się rowerem lub konno [<https://kpnmab.pl/na-szlaku>].

Miasto Szklarska Poręba położone jest w południowo-zachodniej części Polski w województwie dolnośląskim (powiat karkonoski) (ryc. 1), w dolinie rzeki Kamiennej oraz jej dopływów na wysokości 440-886 m n.p.m. Otoczone jest górami: od południa Karkonoszami, od północy Górami Izerskimi i Czarną Górą, a od wschodu Przedgórzami; od południa graniczy z Czechami. Miasto z pozostałymi regionami kraju połączone jest dobrze rozwiniętą infrastrukturą drogową i kolejową.

Ryc. 1. Położenie Karkonoskiego Parku Narodowego oraz gminy Szklarska Poręba na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne Weronika Janik, QGIS

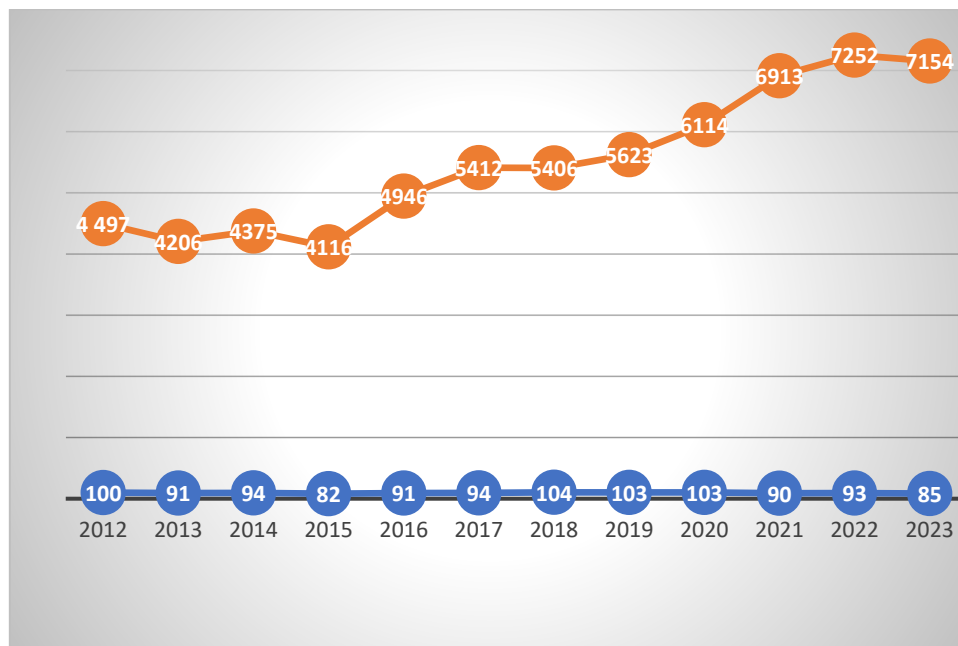
Miasto liczy 5872 mieszkańców (dane GUS, 2022 r.), a powierzchnia to 75,44 km², co przekłada się na gęstość zaludnienia równą 77 osób /km². Specyficzny alpejski klimat powstaje przez występujące w okolicy torfowiska Gór Izerskich. Obszary chronione, w tym głównie KPN, obejmują 14% powierzchni gminy. W mieście znajdują się obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz różnorodna i rozbudowana baza noclegowa.

Wyniki

Turystyka w gminie Szklarska Poręba

Liczba turystycznych miejsc noclegowych w gminie Szklarska Poręba w 2023 roku wynosiła 7154 (ryc. 2) i od 2015 roku systematycznie wzrasta. Wśród obiektów noclegowych największą grupę stanowią hotele, a następnie pensjonaty, kwatery prywatne (pokoje gościnne) i hostele. Co ważne, liczba obiektów noclegowych pozostaje na stałym poziomie lub nieco spada. Świadczyć to może o wygasaniu starych, substandardowych obiektów i powstawaniu nowych, o wyższym standardzie. Spadek

liczby obiektów noclegowych oraz gastronomicznych w 2021 r. można powiązać z zamknięciem działalności gospodarczej wymuszonym pandemią COVID-19 w 2020 r. Sytuacja związana z pandemią wymusiła zamknięcie wielu placówek, gdyż ich utrzymywanie bez wystarczających zysków było nieopłacalne. O braku wystarczającego zaplecza gastronomicznego świadczą długie kolejki osób oczekujących na wolne miejsca w porze lunchu lub wieczorami (ryc. 3).

Ryc. 2. Zmiana liczby miejsc noclegowych oraz liczby obiektów noclegowych w Szklarskiej Porębie w latach 2012-2023. Oznaczenia na wykresie: kolor niebieski - liczba obiektów noclegowych; kolor pomarańczowy - liczba miejsc noclegowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS 2012-2023

Ryc. 3. Szklarska Poręba, kolejka do karczmy „Michałowa Gospoda”

Źródło: fot. Weronika Janik, 2022 r

W przypadku turystów zagranicznych liczba udzielonych noclegów w analizowanych latach 2011-2022 do czasu pandemii Covid-19 utrzymywała się na poziomie około 7000 (tabela 1). W latach 2020-2022 utrzymywała się na względnie stałym poziomie około 6000; wartość ta jest niemal równa liczbie stałych mieszkańców Szklarskiej Poręby. Liczba turystów krajowych jest wyższa i stale rośnie, od około 10000 w 2011 roku do prawie 50000 w 2022 roku. Jednak w okresie Covid-19 (2020-2021) obserwuje się znaczny spadek liczby turystów krajowych, zwłaszcza w 2021 roku. Zainteresowanie turystów zagranicznych i krajowych regionem Sudetów jest stałe.

Tab. 1. Liczba noclegów udzielonych turystom w latach 2011-2022 w podziale na turystów zagranicznych (A) oraz krajowych (B)

Lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
A	6956	6897	6864	6829	6703	6651	6681	6611	6633	5968	5873	5872
B	10044	10813	9392	11200	13381	15141	12576	14067	31719	22290	16760	49450
C	17000	17710	16256	18029	20084	21792	19257	20678	38352	28258	22633	55322

A – liczba turystów zagranicznych, B – liczba turystów krajowych, C – liczba turystów ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Szklarska Poręba;

https://miasto.szklarskaporeba.pl/urzed_miejski.html

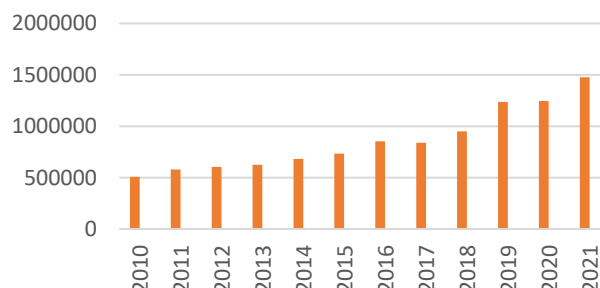
<https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>

Obliczony współczynnik korelacji r dotyczący związku między liczbą obiektów gastronomicznych i noclegowych a liczbą turystów ogółem wykazał wysoką dodatnią korelację $r = 0,72$. Oznacza to, że istnieje prosta zależność pomiędzy dostępem do podstawowych usług (recepcja) a liczbą turystów. Jednak biorąc pod uwagę kolejki chętnych w sezonie turystycznym do obiektów gastronomicznych i naturalnych atrakcji turystycznych (ryc. 5-8) można sądzić, że zadowolenie turystów nie jest wysokie. Sytuacja ta może stymulować rozwój bazy turystycznej, co z kolei może wpływać na jakość środowiska przyrodniczego. Dostępność bazy może skutkować zwiększonym napływem turystów, co z kolei może przełożyć się na negatywne postrzeganie Karkonoszy jako obszaru nadmiernie eksploatowanego [Butler, Dodds 2022].

Turystyka w Karkonoskim Parku Narodowym

W Karkonoszach istnieje gęsta i liczna sieć znakowanych szlaków o długości około 350 km. W samym KPN znajdują się 32 szlaki o łącznej długości 112 km. Turystykę narciarską obsługują dwa rozległe kompleksy: Kopa i Szrenica, obejmujące kilkanaście

tras i wyciągów narciarskich. W strefie ochrony ścisłej Parku znajduje się duża koncentracja obiektów infrastruktury technicznej, takich jak schroniska górskie i obiekty naukowo-dydaktyczne. W okresie od 2010 do 2021 roku liczba biletów wstępu do KPN systematycznie wzrastała, od około 500.000 w 2010 roku do prawie 1.500.000 w 2021 roku (ryc. 4).

Ryc. 4. Liczba sprzedanych biletów wstępu do Karkonoskiego Parku Narodowego w latach 2010-2021

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych Dyrekcji Karkonoskiego Parku Narodowego

Liczba osób korzystających z wjazdu wyciągiem krzesełkowym na Szrenicę (tabela 2) rośnie od 2016 roku, z wyjątkiem 2023 roku. Podobnie, bardzo wysoka jest liczba sprzedanych biletów wstępu do kulturowych i przyrodniczych atrakcji turystycznych KPN (tab. 3).

Tab. 2. Liczba sprzedanych karnetów na wyciąg krzesełkowy na Szrenicę w Karkonoskim Parku Narodowym

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Styczeń	2994	3325	3393	3682	6487	9514	7247	6356
Luty	2723	4464	6466	5350	3593	7413	3835	6916
Marzec	3092	2322	3242	2538	1646	3747	5921	3429
Kwiecień	1975	5627	4138	6337	0*	593	351	2707
Maj	17461	12413	20076	14118	4172	7350	14847	19647
Czerwiec	11495	13789	16102	20881	14985	20621	20950	22472
Lipiec	24359	33950	34118	32795	4008	39831	35536	34365
Sierpień	42862	43375	39891	43608	40978	42407	40850	38231
Wrzesień	21601	16623	21106	19234	28715	29900	19622	33331
Październik	8423	11500	11905	8988	11085	0	16708	10266
Listopad*	-	-	-	-	-	-	-	-
Grudzień	2484	2548	2584	5499	1625	4202	4476	brak danych

*Brak danych w listopadzie oraz wartości „zerowe” oznaczają przerwę konserwacyjną wyciągu krzesełkowego na Szrenicę

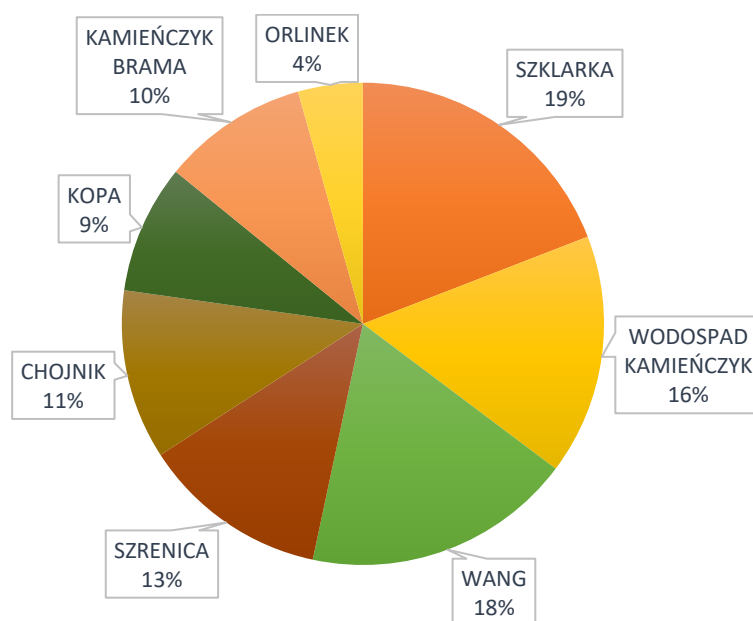
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Sudety Lift sp. z o.o

Tab. 3. Sprzedaż biletów wstępu do atrakcji turystycznych Karkonoskiego Parku Narodowego

Miesiąc/rok	2020	2021	2022	2023
Styczeń	65 027	71 201	73 639	61 391
Luty	67 953	62 739	72 262	70 832
Marzec	16 407	35 545	47 723	39 927
Kwiecień	2 788	32 585	62 158	76 949
Maj	54 147	93 299	120 096	128 528
Czerwiec	118 534	165 022	160 021	169 659
Lipiec	281 699	296 740	258 336	272 714
Sierpień	286 812	306 905	282 816	273 183
Wrzesień	187 544	201 703	146 667	201 149
Październik	92 099	144 846	152 270	108 171
Listopad*	33 639	66 483	72 031	55 850
Grudzień	38 588	43 506	32 742	46 921
ogółem	1 245 237	1 520 574	1 480 761	1 505 274

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPN

Najwięcej turystów odwiedza w Szklarskiej Porębie następujące punkty poboru opłat: „Szklarka”, „Wodospad Kamińczyk”, „Szrenica” i „Kamińczyk Brama” (ryc. 5).

Ryc. 5. Liczby sprzedanych biletów do Karkonoskiego Parku Narodowego w zależności od miejsca poboru opłat

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Dział Udostępniania Karkonoskiego Parku Narodowego

Dyskusja i wnioski

Overtourism jest obecnie dobrze opisanym zjawiskiem, związanym głównie z negatywnymi doświadczeniami wynikającymi z obecności zbyt dużej liczby turystów w określonych miejscach i czasie. Podejście takie jest jednak pewnym uproszczeniem, bowiem zjawisko overtourismu jest o wiele szersze i bardziej złożone [Koens, Postma, Papp 2018]. Wpływa nie tylko na warunki życia w danym miejscu, lecz także na doświadczenia mieszkańców, odwiedzających i innych interesariuszy, którzy są bezpośrednio lub pośrednio zaangażowani w turystykę [Peeters et al. 2018; Kruczek, Szromek 2020]. Nie może być ono postrzegane tylko w kategoriach nadmiernej liczby turystów w miastach, lecz także jako problem społeczny i etyczny. Overtourism często kojarzony jest bowiem z szeroko pojętym konfliktem [Kowalczyk-Anioł, Zmyślony 2017; Tracz, Bajgier-Kowalska, Wojtowicz 2019; Zmyślony, Kowalczyk-Anioł 2019; Kazimierczak, Malchrowicz-Moško 2021]. Ściśle związana jest z tym interpretacja i zarazem krytyka współczesnego przemysłu turystycznego, będącego w wielu przypadkach ukrytym neokolonializmem [Dielemans 2011]. Gospodarka turystyczna od lat uderza w środowisko przyrodnicze oraz w najbiedniejszą część mieszkańców świata. Przekształcamy i zajmujemy przestrzeń potrzebną dla celów turystycznych, bez brania odpowiedzialności za to, co stanie się z nią później. Nie jest bowiem etyczne, aby uprzywilejowana grupa korzystająca z turystyki mogła zachowywać swój niezrównoważony tryb życia kosztem innych ludzi. Jednak nie wszyscy autorzy przedstawiający problemy związane z nadmiarem turystów oraz niekontrolowanym rozwojem turystyki używają pojęcia overtourismu [Kowalczyk-Anioł 2019; Almeida-Garcia, Cortes-Macias, Parzych 2021].

Przed pandemią COVID-19 nadmierna turystyka była głównym wyzwaniem także dla wielu miejsc turystycznych opartych na przyrodzie na całym świecie i doprowadziła do postrzegania możliwości ograniczenia możliwości turystycznych dla mieszkańców. Na przykład, ponad 90% turystów twierdziło przez pandemią COVID-19, że jednym z głównych powodów wizyty na Islandii było doświadczanie tamtejszej przyrody, stanowiącej główną atrakcję tego kraju [Koens, Postma, Papp 2018]. Rozwój turystyki w miejscowościach przyrodniczych może wspomagać turystykę krajową, m.in. poprzez rozbudowę infrastruktury i dostępności czy rozwój atrakcji turystycznych interesujących zarówno turystów międzynarodowych, jak i krajowych [Andereck, Nyaupane 2011]. Aktualnie w dyskusji dotyczącej zjawiska overtourismu istotna jest obecna sytuacja na świecie spowodowana pandemią COVID-19. Z jednej strony spo-

wodowała ona załamanie branży turystycznej i wywołała szereg negatywnych konsekwencji [UNWTO 2021]. Z drugiej strony wpływ pandemii i ogólnoświatowy kryzys gospodarczy być może zmusi państwa oraz władze lokalne do poświęcenia większej uwagi turystyce w odbudowywaniu gospodarek [Higgins-Desbiolles 2021], co będzie jednak możliwe w bardziej stabilnej niż obecnie sytuacji politycznej w wielu regionach. Dyskusja nad wizją turystyki po pandemii [Gössling, Scott, Hall 2021] pokazuje, że analiza zjawiska overtourismu zyskuje nowe znaczenie dla zrównoważonego planowania i zarządzania turystyką miejską. W przypadku Islandii [Saepórsdóttir, Hall, Wendt 2020a, 2020b], przed pandemią COVID-19 zatłoczenie stało się problematyczne w kilku popularnych miejscach turystycznych i wpłynęło na doświadczenia zarówno turystów zagranicznych [Gursoy, Rutherford 2004; Sharpley 2014], jak i krajowych [Sharpley 2014; Andereck, Nyaupane 2011; Andereck et al. 2007]. Ponieważ w Islandii ustanowiono międzynarodowe ograniczenia w podróżowaniu, dlatego przyjazdy turystów zagranicznych w 2020 roku spadły o 75% w stosunku do roku poprzedniego (z 2 mln w 2019 roku do mniej niż 0,5 mln w 2020 roku). Jednak w 2020 roku nie było żadnych ograniczeń dotyczących podróży krajowych na Islandii. Wręcz przeciwnie, rząd islandzki aktywnie zachęcał miejscową ludność do podróżowania w kraju, a ostatecznie 86% miejscowej ludności stwierdziło, że podróżowało w kraju w 2020 roku [Oklevik et al. 2019; Wendt, Saepórsdóttir, Waage 2022]. Pandemia COVID-19 spowodowała nagłe zatrzymanie nadmiernej turystyki na całym świecie, ponieważ wprowadzono ograniczenia w podróżowaniu, powodując poważne reperkusje gospodarcze [Higgins-Desbiolles et al. 2019]. Niezbędne jest jednak wypracowanie i zrozumienie sposobu gospodarowania i planowania turystyki po pandemii [Wendt, Saepórsdóttir, Waage 2022]. Ma to w przyszłości nie doprowadzać do powstania problemów sprzed pandemii COVID-19 [Chaney, Seraphin 2020].

Zjawisko overtourismu w Polsce szczególnie zauważalne jest na obszarach powiązanych z obszarami chronionymi, cennymi ze względu na dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe. Dotyczy to głównie terenów górskich, nadmorskich i pojezierzy. Miejscami, gdzie ruch turystyczny jest szczególnie zauważalny są także miasta takie jak Kraków, Poznań lub Warszawa. Każdego roku (lato, zima, długie weekendy) odnotowuje się wzmożony ruch turystyczny. Szczególnymi obszarami, gdzie zjawisko to jest bardzo zauważalne są parki narodowe. Oddziaływanie ruchu turystycznego na obszary chronione wiąże się z wieloma negatywnymi skutkami,

takimi jak synantropizacja, degradacja biocenoz, fragmentacja zbiorowisk i ekosystemów, degradacja bioróżnorodności, zanieczyszczenie środowiska [Dudek A., Kowalczyk A., 2003]. Nadmierna koncentracja turystyki na obszarach chronionych jest zjawiskiem, które wymaga interwencji oraz podjęcia zdecydowanych działań, tak aby turystyka miała charakter zrównoważony i mało inwazyjny.

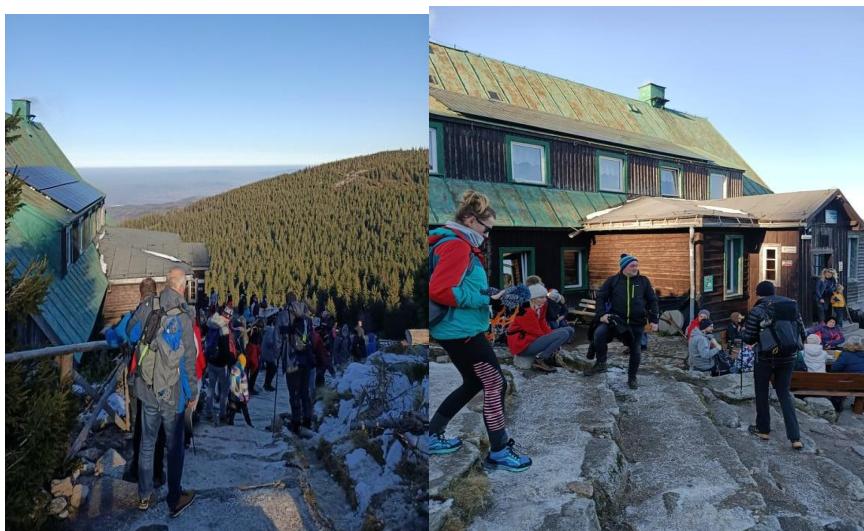
Coraz chętniej i częściej w Polsce turyści decydują się na wyjazdy w miejsca, które zapewnią im odskocznnię od codziennego, zabieganego życia, a tego punktu widzenia atrakcyjne stają się obszary chronione. W Polsce w parkach narodowych ruch turystyczny skoncentrowany jest w kilku obszarach przestrzeni geograficznej, tj. w parkach nadmorskich (Woliński), górskich (Karkonoski, Tatrzański, Pieniński, Góry Stołowe) oraz w strefach podmiejskich w sąsiedztwie parków narodowych Ojcowskiego, Kampinoskiego, Wielkopolskiego i Świętokrzyskiego [Partyka 2010]. Jednocześnie rosną wymagania turystów co do atrakcyjności i jakości środowiska oraz rekreacji. W rozwoju turystyki w Polsce należy dążyć do realizacji polityki opierającej się na częściowym otwarciu obszarów chronionych dla ludzi. Ważne jest, aby turystyka na obszarach chronionych nie przybierała skali masowej i niekontrolowanej.

Obszar KPN oraz gmina Szklarska Poręba każdego roku odwiedzane są przez coraz większą liczbę turystów (ryc. 6-8). Tempo rozwoju turystyki powinno zostać uzależnione od zwięzłych, jasnych ograniczeń.

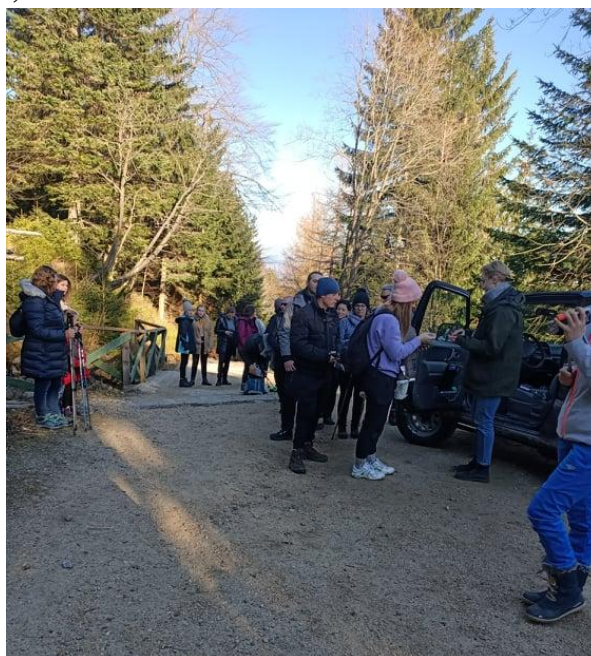
Ryc. 6. Śnieżka – tłumy turystów w szczycie sezonu letniego

Źródło: poznagora.naszemiasto.pl, dostęp: 3.03.2025

Ryc. 7. Zator na szlaku oraz turyści przy schronisku Pod Łabskim Szczytem w Karkonoskim Parku Narodowym

Źródło: fot. Weronika Janik, 2022

Ryc. 8. Kolejka do jednego z punktów opłat w Karkonoskim Parku Narodowym

Źródło: fot. Weronika Janik, 2022

Istotny jest rozwój sektora turystycznego, który daje szansę rozwoju lokalnej gospodarki, ale w przypadku gmin położonych w sąsiedztwie KPN powinien być poddany pewnym rygorom, w odniesieniu do użytkowania zasobów przyrodniczych. Biorąc pod uwagę nasilenie zjawiska overtourismu w kontekście wielkości diagnozowanego w artykule obszaru oceniamy, że wykorzystanie środowiska przyrodniczego przez ruch turystyczny powinno ograniczone. Zarazem konieczne jest realizowanie oczekiwań turystów, którzy powinni być uświadamiani o istocie i sensie wprowadzonych rygorów ochronnych. W zadaniach ochronnych na lata 2020-2021 dla

Karkonoskiego Parku Narodowego [Zarządzenie ... 2020] wyróżnione zostały trzy obszary konfliktowe związane z rozwojem turystyki, tj.: infrastrukturę turystyczną, masową turystykę pieszą oraz narciarstwo zjazdowe. Co istotne, rejonami w Karkonoszach, gdzie koncentruje się turystyka są obszary w ścisłej strefie ochrony KPN. W KPN występuje bardzo duże nagromadzenie infrastruktury turystycznej, co zaburza krajobraz górski przez wielkogabarytowe formy przestrzenne. Niestety, im większy rozwój ruchu turystycznego tym większy nacisk na rozbudowę i rozwój kolejnej infrastruktury technicznej. Przytoczyć tu można „negatywnie idealny” przykład konsumpcji przestrzeni w celach turystycznych – hotelu „Gołębiowski”, który jest widocznego z prawie wszystkich szlaków turystycznych [Myga-Piątek, Jankowski 2009].

Nowa infrastruktura turystyczna powinna być rozmieszczana poza obszarem chronionym w sposób dopasowany do panujących uwarunkowań przyrodniczych i uwzględniający harmonię z przyrodą. Istotnym jest także, aby wyciągi narciarskie lokalizowane były poza obszarami ochrony ścisłej, na obszarach mniej cennych pod względem walorów środowiskowych. Aby zachować wartościowe krajobrazy trzeba ograniczyć dostęp do nich, a tym samym reglamentować liczbę korzystających osób. W Szklarskiej Porębie należy zapewnić mieszkańcom możliwość rozwijania biznesu turystycznego, ale przy jednoczesnej dbałości o walory przyrodnicze. Wykorzystać można bogate w zaplecze infrastruktury turystycznej w okolicach Szklarskiej Poręby i promować alternatywę w postaci zorganizowanych wycieczek po Kotlinie Jeleniogórskiej, np. do gospodarstw agroturystycznych (Gostar lub Rybnica), pałaców i zamków (Zamek Śląskich Legend w Pławnej), uzdrowisk (Cieplice, Świeradów-Czerniawa). Ważne jest, aby korzyści z turystyki były pozytywnym doświadczeniem, zarówno dla społeczności lokalnej jak i turystów. Elementem, który znacząco wpłynął na sektor turystyki w 2020 roku była pandemia COVID-19. Intensywny ruch turystyczny i różnorodne jego przejawy (turystyka biznesowa, krajoznawcza, specjalistyczna itp.) został zatrzymany na pewien czas. Wynikiem spowolnienia były negatywne skutki ekonomiczne w skali globalnej, ale i w skali mikroprzedsiębiorstw. W Polsce, kiedy ograniczone były możliwości wyjazdów zagranicznych, turyści częściej i chętniej decydowali się na turystykę krajową. Jej kierunkami były masowo odwiedzane obszary chronione, głównie parki narodowe, dodatkowo dysponujące walorami kulturowymi (uzdrowiska, zamki, obiekty kultu religijnego, cmentarze innowiercze, charakterystyczna zabudowa). Obecnie, gdy sytuacja się stabilizuje

i wraca do normy, można obawiać się przyspieszenia presji turystyki na środowisko, niejako w efekcie rekompensowania zastoju gospodarczego sektora turystycznego.

Szklarska Poręba również odczuwa skutki masowych przyjazdów turystycznych. Miasto zmagają się z problemami komunikacyjnymi, głównie w szczytach sezonów oraz w długie weekendy. W mieście tworzą się korki, szczególnie uciążliwe w godzinach szczytu. Utrudnia to życie mieszkańcom oraz turystom, zmuszonym do szukania miejsc parkingowych. Nadmiar turystów szczególnie widoczny jest na szlakach, w kolejkach na wyciąg narciarskim, na parkingach przy szlaku. Władze miasta planują zaradzić temu problemowi, uruchamiając Ski-busa (autobus ze specjalnie wyznaczoną trasą przejazdu pod Szrenicę na stok narciarski). Inną konsekwencją zbyt dużej liczby turystów jest niewydolność bazy gastronomicznej. Każdego dnia, w porze obiadowej do karczmy lub restauracji nie można się dostać bez czekania minimum 30 minut w kolejce. Szklarska Poręba pomimo bogatego zaplecza turystycznego coraz bardziej staje się zatłoczona przez turystów. Spacer główną drogą w mieście powinien być przyjemnością, a przypomina poruszanie wraz z masą innych odwiedzających i wymusza szczególną uwagę na samochody. Taka forma wypoczynku w turystycznej miejscowości z pewnością nie przynosi oczekiwanego wypoczynku. Miejscowość zaczyna przypominać duże miasto, w którym na niekorzyść lokalnej społeczności i ich drobnych biznesów stawiane są sieci znanych sklepów.

Proponowane rozwiązania ograniczenia nadmiernej turystyki w Karkonoskim Parku Narodowym i Szklarskiej Porębie są następujące:

A. Rozwiązania dedykowane dyrekcji KPN (obszar chroniony):

- ograniczyć liczbę turystów, którzy każdego dnia mogą wejść na obszar chroniony przez daną kasę biletową;
- na obszarze ochrony ścisłej, zwłaszcza w sąsiedztwie schroniska turystycznego, należy zwrócić uwagę na utylizację odpadów;
- umieścić tablice informacyjne wzdłuż szlaków turystycznych, podkreślające znaczenie walorów środowiskowych i kulturowych parku;
- zabezpieczyć szlaki turystyczne przed ich wydeptywaniem i poszerzaniem przez turystów;

- opracować przy współpracy z wszystkimi interesariuszami plan udostępnienia obszaru parku i jego otuliny, tak aby jego ustalenia można było przenieść do planowania miejscowego.

B. Rozwiązania dedykowane władzom gminy Szklarska Poręba (obszar recepcyjny):

- poprawić transport publiczny i rowerowy poprzez uruchomienie dodatkowego transportu publicznego i stworzenie tras rowerowych do pobliskich miejscowości;
- wprowadzić wysokich opłat za parkowanie w centrum miasta;
- promować pobliskie uzdrowiska i miejscowości oraz zachęcać do ich odwiedzin poza wysokim sezonem (szczyt sezonu letniego i szczyt sezonu zimowego) poprzez rozwój ośrodków wypoczynkowych i uzdrowiskowych; promowanie ekoturystyki i tworzenie unikalnych produktów turystycznych związanych z kulturą i folklorem regionu, wdrażanych w Szklarskiej Porębie i okolicznych miejscowościach.

Bibliografia

- Adie B.A., Falk M., Savioli M., 2020, *Overtourism as a perceived threat to cultural heritage in Europe*, Current Issues in Tourism, 23 (14), 1737-1741
doi.org/10.1080/13683500.2019.1687661
- Almeida-Garcia F., Cortes-Macias R., Parzych K., 2021, *Tourism impacts. tourism-phobia and gentrification in historie centers: The cases of Malaga (Spain) and Gdańsk (Poland)*, Sustainability (Switzerland) 13 (1), 1-25 doi.org/10.3390/su13010408
- Almeida J., Costa C., Nunes da Silva F., 2017, *A framework for conflict analysis in spatial planning for tourism*, Tourism Management Perspectives, 24, 94-106
- Andereck K.L., Nyaupane G.P., 2011, *Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents*, Journal of Travel Research, 50, 248-260
- Andereck K.L., Valentine K.M., Vogt C.A., Knopf R.C., 2007, *A Cross-cultural analysis of tourism and quality of life perceptions*, Sustainable Tourism, 15, 483-502
- Atejlevic I., 2020, *Transforming the (tourism) world for good and (re)generating the potential 'new normal'*, Tourism Geographies, 22 (3), 467-475
doi.org/10.1080/14616688.2020.1759134
- Benítez-Aurioles B., 2020, *Impacts of the peer-to-peer market on tourist accommodation on the Balearic Islands of Mallorca and Menorca*, Island Studies Journal, 15 (2), 353-370 doi.org/10.24043/isj.108
- Benítez-Aurioles B., 2021a, *How the peer-to-peer market for tourist accommodation has responded to COVID-19*, International Journal of Tourism Cities, doi.10.1108/ijtc-07-2021-0140
- Benítez-Aurioles B., 2021b, *A proposal to regulate the peer-to-peer market for tourist accommodation*, International Journal of Tourism Research, 23 (1), 70-78
doi.org/10.1002/jtr.2393

- Bertocchi D., Camatti N., Giove S., van der Borg J., 2020, *Venice and Overtourism: Simulating Sustainable Development Scenarios through a Tourism Carrying Capacity Model*, Sustainability, 2, 512 doi:10.3390/su12020512
- Boissevain J. (ed), 1996, *Coping with Tourists: European Reactions to Mass Tourism*, Barghahn Books. New York and Oxford
- Bosselman F., Peterson C.A., McCarthy C., 1999, *Managing tourism growth: issues and applications*, Island Press Washington
- Butler R. W., 1980, *The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources*, The Canadian Geographer, 24 (1), 5-12 doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x
- Capocchi A., Valione C., Pierotti M., Amaduzzi A., 2019, *Overtourism: A Literature Review to Assess Implications and Future Perspectives*, Sustainability, 11 (12), 3303 doi.org/10.3390/su11123303.
- Chaney D., Seraphin H., 2020, *Covid-19 crisis as an unexpected opportunity to adopt radical changes to tackle overtourism*. Anatolia, 32, 3, 510-512 doi.org/10.1080/13032917.2020.1857804
- Clark T.N., Lloyd R., Wong K.K., Jain P., 2002, *Amenities drive urban growth*, Journal of Urban Affairs, 24 (5), 493-515
- da Conceição Gonçalves V. F., Águas P. M. R., 1997, *The Concept of Life Cycle: An Application to the Tourist Product*, Journal of Travel Research, 36 (2), 12-22 doi.org/10.1177/004728759703600203
- Dielemans J., 2011, *Witajcie w raj. Reportaż o przemyśle turystycznym*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec
- Doxey G.V., 1975, *A Causation theory of visitor-resident irritants. methodology and research in-ferences: The impact of tourism*, [in:] Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel Research Association, San Diego: TTRA, 195-198
- Dredge D., 2010, *Place change and tourism development conflict: Evaluating public interest*, Tourism Management, 31(1), 104-112
- Dudek A., Kowalczyk A., 2003, *Turystyka na obszarach chronionych – szanse i zagrożenia*, Prace i Studia Geograficzne, 32, 117-140
- Dumbrovská V., Fialová D., 2014, *Tourist intensity in capital cities in Central Europe: comparative analysis of tourism in Prague, Vienna and Budapest*, Czech Journal of Tourism, 3 (1), 5-26
- Dumbrovská V., 2017, *Urban tourism development in Prague: from tourist mecca to tourist ghetto*, [in:] *Tourism in the City*, Springer International Publishing, 275-283
- Durydiwka M., 2009, *Ruch turystyczny – z centrum ku peryferiom*, Prace i Studia Geograficzne, 42, 59-71
- Fang B., Ye Q., Law R., 2016, *Effect of sharing economy on tourism industry employment*, Annals of Tourism Research, 57, 264-267 doi.org/10.1016/j.annals.2015.11.018
- Freytag T., Bauder M., 2018, *Bottom-up touristification and urban transformations in Paris*, Tourism Geographies, 20 (3), 443-460 doi.org/10.1080/14616688.2018.1454504
- Frick J., Degenhardt B., Buchecker M., 2007, *Predicting local residents' use of nearby outdoor recreation areas through quality perceptions and recreational expectations*. For. Snow Landsc. Res., 81, 31-41
- Garrod B., 2003, *Managing visitor impacts*, [in:] A. Fyall, B. Garrod, A. Leask (eds.), *Managing Visitor Attractions. New Directions*, Butterworth-Heinemann, Oxford, 124-139

- (cytowane za: M. Nowacki, 2014, *Zarządzanie atrakcjami turystycznymi w świetle aktualnych badań*. Folia Turistica, 31, 31-51)
- Goodwin H., 2017, *The challenge of overtourism*, Responsible Tourism Partnership Worlang Paper, 4, 1
- Gössling S., Scott D., Hall C.M., 2020, *Pandemics. tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19*. Journal of Sustainable Tourism, 29 (1), 1-20
- Gravari-Barbas M., Guinand S. (red.), 2017, *Tourism & gentrification in contemporary metropolises: International perspectives*, Taylor & Francis, abingdon, UK, doi.org/10.4324/9781315629759
- Gursoy D.; Rutherford. D.G. 2004. *Host attitudes toward tourism: An Improved Structural Model*, Annals of Tourism Research, 31, 3, 495-516
- Jover, J., Díaz-Parra I., 2020, Who is the city for? *Overtourism, lifestyle migration and social sustainability*, Tourism Geographies, 24 (1), 9–32 doi.org/10.1080/14616688.2020.1713878
- Higgins-Desbiolles F., 2021, *The “war over tourism”: Challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19*, Journal of Sustainable Tourism, 29 (4), 551-569 doi.org/10.1080/09669582.2020.1803334
- Higgins-Desbiolles F., Camicelli S., Królikowski C., Wijesinghe G., Boluk K., 2019, *Degrowing tourism: Rethinking tourism*, Journal of Sustainable Tourism, 27 (12), 1926–1944 doi.org/10.1080/09669582.2019.1601732
- Hoffman L., Fainstein S., Judd D. (eds), 2003, *Cities and visitors. Regulating people, markets and city space*, Oxford: Blackwell
- Kacprzak K., 2021, *Overtourism w przestrzeni turystycznej Pragi w opinii zagranicznych rezydentów*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin, Sectio B, 76, 29-44
- Kazimierzczak M., Malchrowicz-Moško E., 2021, *Overtourism w etycznej perspektywie*, Turystyka Kulturowa, 1 (118), 38-55
- Koens K., Postma A., Papp B., 2018, *Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context*, Sustainability, 20, 4384 doi.org/10.3390/su10124384
- Koens K., Postma A., Papp B., Yeoman I., 2018, *“Overtourism”? – Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions* World Tourism Organization doi:10.18111/9789284419999
- Kowalczyk-Anioł J., 2018, *Koncepcja gentryfikacji turystycznej i jej współczesne rozumienie*, Prace Geograficzne, 154, 35-54 doi.org/10.4467/20833113PG.18.009.8965
- Kowalczyk-Anioł J., 2019, *Hipertrofia turystyki miejskiej – geneza i istota zjawiska*, Konwersatorium Wiedzy o Mieście, 32 (4), 7-18 doi.org/10.18778/2543-9421.04.01
- Kowalczyk-Anioł J., Zmysłony P., 2017, *Turystyka miejska jako źródło protestów społecznych: przykłady Wenecji i Barcelony*, Turystyka Kulturowa, 2, 7-36
- Krippendorf J., 1987, *The Holiday Makers. Understanding the impact of Leisure and Travel*, Butterworth Heinemann, Oxford
- Kruczek Z., 2018, *Turyści vs. mieszkańcy. Wpływ nadmiernej frekwencji turystów na proces gentryfikacji miast historycznych na przykładzie Krakowa*, Turystyka Kulturowa, 3, 29-41
- Kruczek Z., 2019, *Ways to Counteract the Negative Effects of Overtourism at Tourist Attractions and Destinations*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio B, 74, 45-57 doi.org/10.17951/b.2019.74.0.45-57

- Kruczek Z., Szromek A. R., 2020, *The Identification of Values in Business Models of Tourism Enterprises in the Context of the Phenomenon of Overtourism*, Sustainability, 12 (4), 1457 doi.org/10.3390/su12041457
- Kurek W., Mika M., 2008, Miejsowości turystyczne w dobie konkurencji (na przykładzie Polskich Karpat, [w:] G. Gołembski (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej Poznań, 219–228
- Lankford S.V., Pfister R.E., Knowles J., Williams A. 2003, *An exploratory study of the impacts of tourism on resident outdoor recreation experiences*, Journal of Park and Recreation Administration, 27, 30–49
- Lidzbarski T., 2020, *Overtourism poza granicami sukcesu. Funkcje i dysfunkcje turystyki na greckiej wyspie Zakhyntos*, Turystyka Kulturowa, 4, 7–46
- Luck M., Seeler S. 2021. *Understanding domestic tourists to support COVID-19 recovery strategies - The case of Aotearoa New Zealand*, Journal of Responsible Tourism Management, 1, 2, 10–20
- Macias Rodriguez D., Del Espino Hidalgo B., Perez Cano M.T., 2020, *Destination central district: The representation of the conflict*, International Journal of Tourism Cities, 7, 2, 313–327 doi.org/10.1108/IJTC-03-2020-0038
- Miazek P., 2020, *Przyczyny różnicowania ruchu turystycznego w polskich parkach narodowych*, Turyzm, 30, 1, 73–86
- Mihalic T., 2020, *Conceptualising overtourism: A sustainability approach*, Annals of Tourism Research, 84, 103025, doi.org/10.1016/j.annals.2020.103025
- Mika M., 2008, *Przemiany pod wpływem turystyki na obszarach recepcji turystycznej*, [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 406–482
- Milano C., Cheer J. M., Novelli M., 2018, *Overtourism: a growing global problem*, <https://tjconversationxom/overtourism-a-growing-global-problem-100029>
- Milano C., Novelli M., Cheer J.M., 2019, *Overtourism and Tourismphobia: A Journey Through Four Decades of Tourism Development. Planning and Local Concerns*, Tourism Planning & Development, 16 (4), 353–357
- Moreno-Gil S., Coca-Stefaniak J.A., 2020, *Overtourism and the sharing economy: Tourism cities at a crossroads*, International Journal of Tourism Cities, 6 (1), 1–7 doi.org/10.1080/IJTC-03-2020-174
- Myga-Piątek U., Jankowski G., 2009, *Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze i krajobraz kulturowy – analiza wybranych przykładów obszarów górskich*, Problemy Ekologii Krajobrazu, 25, 27–38
- Nash D., 1978, *Tourism as a form of imperialism*, [in:] V. L. Smith (ed), *Host and guest*, The Anthropology of Tourism, Basil Blackwell, Oxford
- Niezgoda A., 2006, *Obszar recepcji turystycznej w warunkach rozwoju zrównoważonego*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Prace Habilitacyjne, 24
- Oklevik O., Góssling S., Hall C.M., Steen Jacobsen J.K., Gratte L.R., McCabe S., 2019, *Overtourism. optimisation. and destination performance indicators: A case study of activities in Fjord Norway*, Journal of Sustainable Tourism, 27, 1804–1824 doi.org/10.1080/09669582.2018.1533020
- Partyka J., 2010, *Ruch turystyczny w polskich parkach narodowych*, Folia Turistica – Turystyka i ekologia, 22, 9–25
- Pecot M., Ricaurte-Quijano C., 2019, *“Todos a Galapagos?”: Overtourism in wilderness areas of the global south*, [in:] C. Cheer J.M., C. Milano (eds.), *Overtourism:*

- Excesses, Discontents and Measures in Travel and Tourism*, CABI: Cambridge UK, 70-85
- Peeters P., Góssling S., Klijs J., Milano C., Novelli M., Postma A., 2018, *Research for TRAN Committee – Overtourism: impact and possible policy responses*, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels
- Pięta-Kanurska M., 2008, *Funding of cities revitalization projects based on URBACT II, focusing on community participation*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław, *Studia Regionalia*, 21, 84-90
- Pinke-Sziva I., Smith M., Olt G., Berezvai Z., 2019, *Overtourism and the night-time economy: A case study of Budapest*, *International Journal of Tourism Cities*, 5 (1), 1-16. doi. org/10.1108/IJTC-04-2018-0028
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2015 r. w sprawie Karkonoskiego Parku Narodowego*, Dz. U. poz. 2002
- Russo A.P., 2002, *The “vicious circle” of tourism development in heritage cities*, *Annals of Tourism Research*, 20, 1, 165-182
- Saepórsdóttir A.D., Hall C.M., Wendt M., 2020a, *From boiling to frozen? The rise and fali of international tourism to iceland in the era of overtourism*, *Environments*, 7, 59, 1-19
- Saepórsdóttir A.D., Hall C.M., Wendt M. 2020b. *Overtourism in Iceland: Fantasy or reality?* *Sustainability*, 12 (18), 7375 doi:10.3390/su12187375
- Schönherr S., Bichler B. F., Pikkemaat B., 2023, *Attitudes not set in stone: Existential crises changing residents’ irritation*, *Tourism Management* 96 (2), 104708 doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104708,
- Sharpley R., 2014, *Host perceptions of tourism: A review of the research*, *Tourism Management*, 42 (7), 37-49 doi.10.1016/j.tourman.2013.10.007
- Shobha K. B., 2019, *A Case Study On Irritation Among Local People Towards The Growth Of Tourism In Kodagu District: With The Reference Of Doxey’s Irridex Model*, *International Journal of Innovative Research and Advanced Studies (IJIRAS)*, 6, 1, 146-148
- Smith M.K., Sziva L.R., Olt G., 2019, *Overtourism and resident resistance in Budapest*, *Tourism Planning and Development*, 16 (1346), 376-392 doi.10.1080/21568316.2019.1595705
- Stumpf P., Lusticky M., Vojtko V., Jakulin T.J., 2022, *Systems approach to residents’ irritation in urban tourism destinations*, *European Journal of Tourism Research*, 31, 3107. doi.10.54055/ejtr.v31i.2143
- Szromek A.R., Kruczek Z., Walas B., 2020, *The Attitude of Tourist Destination Residents towards the Effects of Overtourism – Kraków Case Study*, *Sustainability*, 12 (1), 228. doi.org/10.3390/su12010228
- Tesfahuney M., Ek R., 2024, *The Tourismocene: Barcelona, Overtourism, and the Spatial Futures of the Polis*, [in:] L.E. Eaves, H. J. Nast, A. G. Papadopoulos (eds), *Spatial Futures*, Palgrave Macmillan, Singapore, 345-374 doi.org/10.1007/978-981-99-9761-9_11
- Tracz M., Bajgier-Kowalska M., Wojtowicz B., 2019, *Transformation in the Tourist Services and their Impact on the Perception of Tourism by the Residents of Kraków (Poland)*, *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, 35 (1), 164-178 doi.org/10.24917/20801653.331.13
- Trancoso González A., 2018, *Venice: the problem of overtourism and the impact of cruises*, *Investigaciones Regionales – Journal of Regional Research*, 42, 35- 51

- Turner L., Ash J., 1975, *The Golden Hordes. International Tourism and the Pleasure Peripher*, Constable, Londyn
- Tyler D., Guerrier Y., Robertson M., 1998, *Managing tourism in cities: policy. process and practice*, John Wiley & Sons, Chichester
- UNWTO, 2018, *Overtourism? – Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. Executive Summary*, Madrid doi.org/10.18111/9789284420070
- UNWTO, 2021, *Covid-19 and tourism 2020: A year in review* www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020
- Visentin F., Bertocchi D., 2019, *Venice: An analysis of tourism excesses in an overtourism icon*, [in:] C. Cheer J.M., Novelli M. (eds.), *Overtourism: Excesses. Discontents and Measures in Travel and Tourism*, Milano. CABI: Cambridge UK, 18-38
- Wachsmuth D., Weisler A., 2018, *Airbnb and the rent gap: Gentrification through the sharing economy*, *Environment and Planning, A: Economy and Space*, 50 (6), 1147-1170 doi.org/10.1177/0308518X18778038
- Weaver D. B., 2001, *Ecotourism in the context of other tourism types*, [in:] D. B. Weaver (ed), *The Encyclopedia of Ecotourism*, CABI Publishing, New York, 73-83
- Weber F., Stettler J., Priskin J., Rosenberg-Taufer B., Ponnappureddy S., Fux S., Camp M., Barth M., 2017, *Tourism destinations under pressure. Challenges and innovative solutions*. Lucerne University of Applied Sciences and Arts-Institute of Tourism ITW, Lucerna
- Wendt M., Saepórsdóttir A.D., Waage E. R. H., 2022, *A Break from Overtourism: Domestic Tourists Reclaiming Nature during the CPOVID-19 Pandemic*, *Tourism and Hospitality*, 3, 788-802 doi.org/10.3390/tourhosp3030048
- Zarządzenie Ministra Klimatu z dnia 13 stycznia 2020 r. w sprawie zadań ochronnych dla Karkonoskiego Parku Narodowego na lata 2020-2021, Dz. Urzęd. Ministra Klimatu, 3
- Zhang J.J., Wong P.P.Y., Lai P.C., 2018, *A geographic analysis of hosts' irritation levels towards mainland Chinese cross-border day-trippers*, *Tourism Management*, 68, 367-374. doi.org/10.1016/j.tourman.2018.03.011
- Zmyślony R., Kowalczyk-Anioł J., 2019, *Urban tourism hypertrophy: Who should deal with it? The case of Kraków (Poland)*, *International Journal of Tourism Cities*, 5 (2), 247-269 org/10.1108/1JTC-07-2018-0051
- Zmyślony P., Kowalczyk-Anioł J., Dembińska M., 2020, *Deconstructing the Overtourism-Related Social Conflicts*, *Sustainability*, 12 (4), 1695 doi.org/19.3390/sul2041695

Źródła internetowe

- <https://kpnmab.pl/kpn-w-liczbach> [15.04.2022]
- <https://kpnmab.pl/na-szlaku> [23.09.2024]
- https://miasto.szklarskaporeba.pl/urzed_miejski.html [24.10.2023]
- <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> [24.10.2023]
- poznagora.naszemiasto.pl [24.08.2024]

Overtourism in protected areas on the example of the Karkonosze Mts. National Park and Szklarska Poręba city and municipality

Abstract: The study analysed the problem of the phenomenon of overtourism in Szklarska Poręba and the Karkonosze Mts National Park (KMts NP), directly linked to the town and municipality of Szklarska Poręba. The aim of the study was: to determine whether the phenomenon of overtourism occurs in the study area, whether and to what extent the number of tourists exceeds the number of permanent residents, and whether the number of tourists and tickets sold for KMts NP tourist attractions are related to each other. Statistical data from the Central Statistical Office, statistical data collected by the KMts NP and the Municipal Office in Szklarska Poręba regarding the number of residents, the number of tourists, the number of beds and the number of tickets sold to the KMts NP facilities in 2010-2022 were analysed. Cameral methods (analysis of literature and acquired statistical data) and field methods (field inspection, field verification of source data) were used. Solutions were proposed in two categories: to be implemented by the KMts NP management and to be implemented by local authorities. These solutions will bring, especially the municipal areas, closer to acceptable conditions for ecosystem services and sustainable development.

Key words: overtourism, Szklarska Poręba city and municipality, Karkonosze Mts. National Park